

УДК 81:070

UDC 81:070

DOI: [10.31475/ped.dys.2019.27.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2019.27.02)

ВАЛЬДЕМАР ЖАК,

аспірант

(Польща, Люблін, Університет Марії Кюрі-Склодовської,
площа Марії Кюрі-Склодовської, 5)

WALDEMAR ŻAK,

Postgraduate Student

(Poland, Lublin, Maria Curie-Skłodowska University,
Plac Marii Curie-Skłodowskiej, 5)

ORCID: [0000-0002-3388-4821](https://orcid.org/0000-0002-3388-4821)

Oświata i szkolnictwo polskie na Białorusi.

Analiza dyskursu prasowego «Głos znad Niemna na uchodźstwie» w latach 2014–2016

Education and Polish School System in Belarus.

Press Discourse Analysis of «Głos znad Niemna na uchodźstwie» in the Period 2014–2016

Artykuł koncentruje się na analizie dyskursu prasowego dotyczącego oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi w latach 2014–2016 w tygodniku «Głos znad Niemna na uchodźstwie». Sytuacja polskiej mniejszości na terenach Białorusi była zawsze trudna ponieważ polityka władz białoruskich skupiała się na niszczeniu wszystkiego co związane było z polską kulturą oraz posiadającego polskie korzenie: inteligencja, szkoła, teatr, prasa. Sytuacja Polaków należących do polskiego społeczeństwa zamieszkującego obszar poza granicami we współczesnej Białorusi wydaje się być skomplikowana. Z jednej strony, stanowią oni duży odsetek społeczeństwa na Białorusi, jednakże z drugiej strony, znaczna ich część ma problemy z zachowaniem polskiej tożsamości. Polska prasa na Białorusi odgrywa ważną rolę w procesie tworzenia i rozwoju świadomości narodowej. Przez wiele lat tak ważną rolę odgrywał tygodnik «Głos znad Niemna na uchodźstwie» wydawany przez organ prasowy Związku Polaków na Białorusi. Analiza dyskursu prasowego okazała się być szczególnie pomocna w odniesieniu do spraw etnicznych oraz mniejszości narodowych. Przeprowadziliśmy analizę pięciu wybranych artykułów w odniesieniu do oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi na łamach tygodnika «Głosu znad Niemna na uchodźstwie». Zaobserwowaliśmy jakie tematy porusza się w prasie w odniesieniu do polskiej oświaty, czym jest dyskurs i tworzenie, rodzaje stosowanego słownictwa oraz struktur, jak i osiągnięte zmiany w zachowaniu oraz mentalności czytelników.

Słowa kluczowe: dyskurs, tekst, nauczanie języka polskiego, «Głos znad Niemna na uchodźstwie», mniejszość narodowa, Białoruś, Polonia.

This article focuses on the press discourse analysis concerning education and Polish school system in Belarus which took place in the period 2014–2016 in «Głos znad Niemna na uchodźstwie» («A voice from the Neman River in Exile») weekly. The situation of the Polish minority in Belarus was always difficult because the politics of Belarusian authorities was focused on destruction of anything connected with Polish culture or possessing Polish roots: intelligentsia, school, theatres, press. The situation of Poles as Polish people living abroad in the contemporary Belarus seems to be complicated. On one hand, they form big percentage of the society in Belarus, but on the other hand, a significant part of them has a difficulty to preserve Polish identity. Consequently the role of Polish schools and organizations in education of children and teenagers has increased. Language acquisition begins in kindergartens during extra lessons or within Polish groups. The forms of language acquisition at school vary a lot. Most of the students learn Polish languages after-hours, some of them attends required Polish classes at school. Polish press in Belarus plays a vital role in the process of creation and development of national awareness. «Głos znad Niemna na uchodźstwie» weekly issued as the press organ of the Union of Poles in Belarus has been playing such a vital role for years. The discourse analysis has proved to be particularly helpful concerning some problematic issues of ethnic and national minorities. One should highlight the fact that the public discourse is used both for the formation and reinforcement of the national identity. We analyzed five selected papers concerning the education and Polish school system in Belarus in «Głos znad Niemna na uchodźstwie» weekly. We observed what topics concerning Polish education in Belarus are highlighted in the press, what the discourse construction is, types of used vocabulary and structures, what changes in readers' behavior and mentality are obtained.

Key words: discourse, text, Polish language teaching, «Głos znad Niemna na uchodźstwie», national minority, Belarus, Polish people living abroad.

Uzasadnienie problemu. Wzrost zainteresowania dyskursem wiąże się z wieloma istotnymi zmianami, wśród których największe znaczenie ma rewolucyjna zmiana w obrębie nauk humanistycznych i społecznych, nazwana zwrotem lingwistycznym. Współcześnie publikuje się w różnych dziedzinach setki prac, w których widnieje słowo dyskurs. Śmiało można powiedzieć, że jest to ostatnio jedno z najpopularniejszych pojęć w naukach humanistycznych. Językoznawca Paweł Śpiewak uznaje nawet dyskurs za najważniejsze słowo we współczesnej humanistyce. Dyskurs prowadzi się nie tylko za pomocą słów, ale i za pomocą strojów, konstruując wystawy w muzeach, urządzając polityczne manifestacje, wypisując recepty w przychodni, zamykając więźnia. Nie sposób wskazać takiej sytuacji, w której dyskurs milknie (Śpiewak P., 2002, s.18). Analiza dyskursu jest dyscypliną interdyscyplinarną, obejmującą dorobek językoznawstwa, socjologii, psychologii, antropologii, semiotyki i innych nauk. Pozwala ona na obiektywne ukazanie, jakie znaczenie dla różnorodnych procesów społecznych ma tekst mówiony czy pisany. Język bowiem w tym ujęciu nie jest biernym narzędziem, ale aktywnym czynnikiem, wpływającym zarówno na osobę, która stara się przekazać pewne znaczenia (jest to swoiste «zniewolenie» mówcy przez konwencje języka: struktury narracyjne, kategorie i pojęcia, style wypowiedzi itd.), jak i na audytorium, wywołując określone postawy i prowokując do działania. Dyskurs jest również pouczający dla przyszłych dziennikarzy, pokazuje bowiem możliwości podejścia do tematu, formy i język przekazu oraz wpływu na odbiorcę. Co ważne, dyskurs wywołuje także różnorodne emocje, zarówno pozytywne, jak i negatywne, co ma duże znaczenie dla kształtowania tożsamości etnicznej lub wrogich działań wymierzonych w jakąś grupę (Nijakowski L., 2017). Temat relacji etniczności i mediów jest istotny i aktualny. Jak sugeruje dr WSiZ z siedzibą w Rzeszowie Iwona Leonowicz-Bukała, że w najbliższych latach stanie się on jednym z żywiej dyskutowanych nurtów w badaniach zawartości mediów i analizy dyskursu medialnego (Leonowicz-Bukała I., 2017, s. 447).

Analiza ostatnich badań i publikacji. Czym jest dyskurs? Samo pojęcie dyskurs obejmowało w polszczyźnie, wywodzące się z łaciny (łac. *discursus* «rozmowa», «rozprawa», «rozumowanie») znaczenia: «dyskusja na tematy naukowe»; «wywód przeprowadzony na zasadzie ściśle logicznego wnioskowania»; «proces rozumowania, który polega na dążeniu do jakiegoś celu poznawczego poprzez pośrednie operacje myślowe, różne od spostrzeżenia lub intuicji» (Brzozowska D., 2014, s. 12). Pojęcie dyskurs – według Małgorzaty Lisowskiej-Magdziarz – oznacza «przekazywanie idei i oddziaływanie na ludzi za pomocą języka, mocno uwarunkowane usytuowaniem społecznym nadawców i odbiorców, celami i potrzebami, stanem wiedzy, zestawem i hierarchią wartości, a także społecznym kontekstem komunikowania oraz swoistością komunikacji za pośrednictwem mediów masowych» (Lisowska-Magdziarz M., 2006, s. 9). Pojęcie dyskurs może się odnosić do komunikacji językowej i komunikacji za pomocą różnych innych środków; może mieć wymiar interakcyjny (służy do kontaktu i wymiany) lub jedynie autokomunikacyjny (dyskurs wewnętrzny); związane jest z celową komunikacją językową na tle kontekstu społecznego i w określonej społecznej sytuacji (Lisowska-Magdziarz M., 2006, s. 15). W rozumieniu Jürgena Habermasa o dyskursie możemy mówić tylko wtedy, gdy strony dążą do porozumienia (rozwiązania konfliktu), a wymiana argumentów oparta jest na założeniu racjonalności (Habermas J., 2002). Model Habermasa zakłada, że zgodnie z komunikacyjną teorią dyskursu «tylko działanie komunikacyjne oparte na warunkach dochodzenia do prawdziwości (zgodność twierdzeń z rzeczywistością), słuszności (zgodność twierdzeń z normami i wartościami), szczerość i wiarygodność (autentyczność intencji) mogą prowadzić do prawdziwego porozumienia a w konsekwencji przewyciężenia alienacji jednostki» (Grzymała-Kazłowska A., 2004, s. 20). W jego ujęciu pojawia się więc pozytywny model dyskursu, który pozwala na realizację społecznie ważnych celów. Inne założenia dotyczą poglądu, że dyskurs to obszar, w którym możemy zidentyfikować przejawy władzy (Michel Foucault) – narzucania znaczeń, kontroli, określania reguł u Michela Foucaulta (Foucault M., 2006), lub dominacji (Pierre Bourdieu (Bourdieu P., 2005) – przemoc symboliczna, różnice społeczne, elity. Zatem w tych dwóch ujęciach dyskurs jest narzędziem. Wymienione teorie są podstawą do analizy dyskursu i poszukiwania w procesach komunikacji opisanych wzorców. Jako dyskurs możemy analizować «całokształt przekazów znajdujących się w społecznym obiegu, więc zarówno obszar komunikowania się w życiu codziennym [...], jak i obszar środków masowego przekazu» (Rytualny chaos... 1997, s. 10–11).

Czym zatem jest analiza dyskursu? Analizując dyskursy jednocześnie przypatrujemy się językowi, którym posługują się uczestnicy komunikacji do opowiadania o świecie i wpływania na innych – i ich usytuowaniu społecznemu, rolom politycznych, doświadczeniom kulturowym, stanowi wiedzy, zestawowi i hierarchii wartości, ideologiom i uprzedzeniom oraz celom i potrzebom, jakie realizują w procesie komunikowania się. Poszukujemy wzajemnych związków, wpływów, uwarunkowań pomiędzy dyskursem jako zespołem zachowań językowych i społecznym, politycznym, kulturowym kontekstem oraz jawnymi i ukrytymi celami uczestników dyskursu. Małgorzata Lisowska-Magdziarz zwraca uwagę, że analizę dyskursu można traktować dwojako. Z jednej strony, można ją uznawać za odrębną dziedzinę nauk społecznych, o własnym przedmiocie poznania, teorii, swoistych zasadach, procedurach, metodach i technikach badawczych. Z drugiej, można na nią patrzeć jak na zespół technik i procedur badawczych,

pozwalających poznawać i opisywać poszczególne fragmenty rzeczywistości. Tak rozumiana analiza dyskursu może być narzędziem dla językoznawcy, socjologa, medioznawcy, psychologa, literaturoznawcy, polityka etc. (Lisowska-Magdziarz M., 2006, s. 21).

Analiza dyskursu, ale jaka? Jest wiele wariantów analizy dyskursu – formalistyczny, funkcjonalistyczny, retoryczny, oparty na habermasowskiej teorii działania komunikacyjnego... Metodologicznie własna strategia poznawcza najbliższa jest krytycznej analizie dyskursu (KAD). «KAD jest analizą procesów społecznych, skupiającą się głównie na ich wymiarach semiotycznych» – piszą Norman Fairclough i Anna Duszak, deklarując jednocześnie, że badacze związani z KAD dociekają, «w jaki sposób formy i relacje niesprawiedliwej władzy są po części konstytuowane poprzez pozyskiwanie dominacji w konkretnych dyskursach» (Fairclough N., Duszak A., 2008, s. 15,17). Jeden z głównych teoretyków i badaczy zjawisk komunikacyjnych metodą krytycznej analizy dyskursu, Teun van Dijk, określa przedmiot badań jako wypowiedź oraz tekst w kontekście (T. van Dijk 2001, s. 12). Podobne stanowisko prezentuje polska badaczka Anna Duszak. W studium poświęconym analizie dyskursu autorka definiuje dyskurs «tekstem w kontekście» (Duszak A., 1998, s. 7). Podejście van Dijka i Duszak kontynuuje Lech Nijakowski. Warto przytoczyć zaproponowaną przez Nijakowskiego definicję dyskursu jako kategorii w naukach społecznych. Według autora «*Domen symbolicznych*» dyskurs to «tekst w kontekście, a zatem nie tylko utrwalony system znaków, ale również szerszy kontekst jego powstania, rozpowszechniania i odbioru» (Nijakowski L., 2006, s. 17). Zatem refleksja nad dyskursem oznacza ukierunkowanie analizy na kontekstowe, pozajęzykowe treści komunikatu, wpływające na jego znaczenie. Ingo H. Warnke oraz Jürgen Spitzmüller piszą, że zadanie analizy dyskursu polega przede wszystkim na analizie praktyk społecznych realizujących się poprzez komunikację. Zgodnie z tym założeniem są określane zasady krytycznej analizy dyskursu (KAD): 1) dyskurs jest rozpatrywany jako forma praktyki społecznej; 2) wymagane jest interdyscyplinarne ujęcie dyskursu przy założeniu jego zależności od kontekstu; 3) podkreśla się nie tylko to, że dyskurs to konstrukt społeczny, lecz także to, że są wartości społeczne konstruowane przez dyskurs; 4) KAD zakłada analizę krytyczną; 5) KAD zajmuje się kwestiami problemowymi (Kiklewicz A., 2015, s. 26).

Cel artykułu. Treść artykułu koncentruje się na analizie dyskursu prasowego dotyczącego oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi w latach 2014–2016 w tygodniku «Głos znad Niemna na uchodźstwie». Stwierdziliśmy, że analiza dyskursu prasowego okazała się być szczególnie pomocna w odniesieniu do spraw etycznych oraz mniejszości narodowych. Przeprowadziliśmy analizę pięciu wybranych artykułów w odniesieniu do oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi na łamach tygodnika «Głosu znad Niemna na uchodźstwie». Konstruowanie pytań badawczych można wymienić w odniesieniu do czterech zasadniczych kategorii: ludzie, pojęcia, miejsca i zdarzenia. Źródła potencjalnych pytań badawczych: 1) ludzie: nauczyciele, uczniowie, rodzice, konsulowie, działacze społeczni, eksperci; 2) pojęcia: władza, presja, Polonia, współpraca, polszczyzna; 3) miejsca: szkoły, sale klasowe, Dom Polski w Baranowiczach, Ambasada RP w Mińsku, Grodzieńszczyzna; 4) zdarzenia: Konferencja metodyczna, V Forum Oświaty Polskiej na Białorusi. Formułowanie pytań badawczych: 1) czy placówki oświatowe są umiejscowione na obszarach, gdzie są podstawowe potrzeby? 2) czy program edukacyjny uzyskuje wsparcie ze strony urzędników państwowych i regionalnych MEN RB ze względów politycznych czy merytorycznych (edukacyjnych)? 3) jak postrzegają program edukacyjny różne specyficzne grupy (nauczyciele, uczniowie, rodzice), jak oceniają jego jakość?

Przedstawienie podstawowego materiału. Czy może człowiek być sobą bez poczucia własnej tożsamości narodowej? Czy może istnieć narodowość bez własnego języka? Z pewnością nie. Znajomość języka jest warunkiem poznania spuścizny minionych pokoleń i dorobku współczesnej nauki i kultury danego kraju. Może być również fundamentem nawiązania więzi z kulturą i tradycjami swojego narodu a także z krajem i Polonią na świecie. Uczestnictwo w nauce mowy ojczystej jest sposobem wyrażenia własnej przynależności narodowej. Jak podkreśla Jerzy Smolicz język jest bardzo ważnym nośnikiem kultury oraz narzędziem ochrony przed asymilacją. Stwierdza on «język jest czymś więcej niż środkiem komunikacji i ekspresji, jest bowiem symbolem tożsamości etnicznej i koniecznym warunkiem by być «autentycznym» członkiem grupy» (Smolicz J., 1990, s. 213). Według Andrzeja Chodubskiego, niewątpliwie język w ważnym stopniu określa tożsamość kulturową Polonii; przekonuje o tym zasób używanych słów i form gramatycznych, styl wypowiedzi. Język jest «kluczem» do ujawniania się regionalizmów, pochodzenia społecznego, wykształcenia. Zauważa się, że język jest swoistym archiwum kultury, jest narzędziem i nosicielem wartości, a także magazynem informacji o wartościach (Chodubski A., 1998, s. 15).

Starania o uruchomieniu szkół z językiem polskim na Białorusi zostały podjęte jeszcze w 1987 roku. Na przykład w roku szkolnym 1988/1989 polskojęzyczne klasy zostały utworzone w trzech szkołach rejonu grodzieńskiego (Soniewicze, Sopoćkinie i Łosośnie) (Grędzik-Radziak A., 2005, s. 28). Trudności w dostępie do szkolnictwa w języku ojczystym nasiliły po roku 1994, m.in. zlikwidowano część polskojęzycznych klas w szkole w Nowogródku, a w kilkunastu innych (Lida, Zelwa, Mosty, Szczuczyn

itd.) zaprzestano nauczania języka polskiego. Jak sugeruje politolog Cezary Żołędowski, negatywny stosunek białoruskich władz do mniejszości polskiej po 1994 roku był konsekwencją zarówno ideologicznej niechęci do przejawów odradzenia się polskości, jak i aktualnych uwarunkowań politycznych, wynikających ze złego stanu stosunków z Polską oraz związków ZPB z antyprezydencką opozycją (Żołędowski Cz., 2003, s. 286). Według danych Polskiej Macierzy Szkolnej maleje liczba uczniów, którzy uczą się języka polskiego jako przedmiotu (w ramach obowiązkowych zajęć). Dotyczy to zwłaszcza obwodu grodzieńskiego, gdzie liczba takich dzieci zmniejszyła się z 306 w 2014 r. do 182 w 2017 r. W wielu szkołach w Grodnie i obwodzie grodzieńskim liczba uczniów w ciągu ostatnich kilku lat zmniejszyła się ponad dwukrotnie, w innych spadki były jeszcze większe. Część szkół w ogóle wycofała zajęcia z języka polskiego (Białoruś ogranicza możliwość..., 2018). Pogorszenie sytuacji z nauczaniem języka polskiego nie wpływa na ciągle zainteresowanie językiem polskim na Białorusi przez pokolenie Polonii. Dokonujący się tam proces budzenia się świadomości polskiego pochodzenia narodowego powoduje też budzenie się potrzeby poznawania języka polskiego; nierzadko wiąże się to z możliwością przyjazdu do Polski. W związku z powyższym, przedmiotem zainteresowań jest nauczanie języka polskiego w ramach białoruskiego systemu oświatowego.

Analizując dyskurs publiczny musimy zwrócić uwagę na nadawców komunikatów, media (kanały przekazu) oraz odbiorców komunikatów. Interesują nas przy tym określone audytoria, a nie poszczególne osoby. Liczebność potencjalnej grupy odbiorców szacuje się na – według danych oficjalnych – łącznie 300 tys. Są to mieszkańcy przede wszystkim obwodów grodzieńskiego i brzeskiego, w mniejszym stopniu obwodów mińskiego i witebskiego. Za pośrednictwem ukazujących się na Białorusi gazet i witryn w języku polskim polska mniejszość narodowa ma lepszy kontakt z krajem przodków, wgląd w bieżącą sytuację w Polsce i w kraju zamieszkania, otrzymuje informacje i publicystykę z zakresu historii i współczesności RP oraz wiadomości z życia mniejszości polskiej na Białorusi. Niebagatelne znaczenie ma też kontakt z językiem polskim.

Mówiąc o specyfice mediów mniejszości narodowych, czy ogólnie osób o rodowodzie polskim żyjących za granicą tzw. – Polonii, należy zauważyć, iż media wpisane są zawsze w pewien system organizacyjno-społeczny. Jak sugeruje Maria Kalczyńska, media to istotne narzędzia interakcji międzyludzkich – to również platforma do przekazu i rozwoju wielu kontaktów społecznych. W procesie narodotwórczym, odnoszącym się m.in. do osób o pochodzeniu polskim, pozostających poza Macierzą, staje się jednym z najważniejszych odniesień każdego dyskursu. Obecna prasa polska poza Krajem, szczególnie na obszarze dawnych Kresów RP, ma do spełnienia szczególną rolę. Jest przede wszystkim doskonałym narzędziem w integracji wewnątrzgrupowej, jak również – odbieranej jako motywator do relacji zewnętrznych, m.in. z krajem pochodzenia, jak również – osiedlenia. Co wynika właśnie z triadowej specyfiki mediów diaspory (kraj pochodzenia, osiedlenia oraz środowisko własne – mniejszości narodowej). Media te spajają odbiorców oraz wspierają ich w obliczu zagrożeń politycznych i społecznych, jak również są zaczynem wielu działań kulturowo-społecznych (Kalczyńska M., 2014, s. 39). «Media etniczne» (prasa etniczna) zazwyczaj rozumiane są jako media będące w dyspozycji mniejszościowych grup etnicznych i wyrażające ich interesy. Kategoria «media mniejszości» bywa stosowana także na określenie środków przekazu, w których dominują problemy i perspektywy danej grupy mniejszości. Takie media mogą występować zarówno w postaci programów produkowanych przez mniejszości, jak i skierowanych do danej mniejszości. Określenia tego używa się także w przypadku posiadania przez mniejszość narzędzi medialnych, takich jak: prasa, radiostacje itp. (Camauër L., 2003, s. 69).

Wybór paradygmatu określa: 1) co może być przedmiotem badań? 2) jakie pytania badawcze są uzasadnione i w jakim języku mogą być formułowane? 3) w jaki sposób organizować badanie? 4) jakie metody badawcze zastosować? 5) w jaki sposób interpretować rezultaty badań?

Projektowanie badań jakościowych składa się z następujących części: 1) tworzenie ram pojęciowych 2) formułowanie pytań badawczych 3) definiowanie przypadków 4) pobieranie próbek.

Badanie ramowania jest zatem w pierwszym rzędzie badaniem języka czy, mówiąc precyzyjniej, dyskursu. Rekonstrukcja sposobu definiowania problemów edukacyjnych pozwala odkryć proces kształtowania słów kluczy i ich zdolności do zdobycia poparcia. Proces ten określa się tutaj mianem procesu ramowania, w ramach którego uczestnicy dyskursu (nadawcy i odbiorcy komunikatów) przekazywane i odbierane informacje interpretują przez pryzmat podzielanych konceptów, aksjomatów i zasad, przekształcając je w znaczącą całość. Zidentyfikowanie słów kluczy prowadzi do odkrycia «mobilizujących metafor», a zatem kategorii stanowiących centrum grupy kluczowych pojęć, których znaczenia się rozszerzają i zmieniają się, a wcześniejsze asocjacje z innymi słowami są przerwane. Ich mobilizujący efekt spoczywa w ich zdolności do przywłaszczania i połączenia z pozytywnymi znaczeniami i legitymacją pochodzącą z innych kluczowych symboli takich jak «Białoruś»; «nauczanie języka polskiego»; «szkolnictwo polskie na Białorusi», «mniejszość polska na Białorusi» itp.

Według Davida Snowa i Roberta Benforda ramy to «schematy interpretacyjne, które oznaczają i

zagęszczają «świat zewnętrzny» poprzez wybiórcze częstowanie i kodowanie obiektów, sytuacji, wydarzeń, doświadczeń i sekwencji działań w aktualnym lub przeszłym otoczeniu podmiotu. (...) Są analogiczne do kodów językowych, bowiem dostarczają reguł i tworzą wzorcze składniowe». «Ramy» to schemat pojęciowy, interpretacyjny, spójny, mobilizujący do działania i utrzymujący kohezję grupy społecznej. Ramy i ramowanie istnieją w odrębnie dyskursu publicznego (Miś L., 2007, s. 85).

Zawartość przekazów prasowych była dość rozbudowana i zróżnicowana pod względem prezentowanych poglądów i opinii w zakresie danej problematyki. Parytet opisywany był na łamach «Głosu» za pomocą różnorodnego słownictwa: Białoruś; nauczanie języka polskiego; szkolnictwo polskie na Białorusi, mniejszość polska na Białorusi itp. Najwięcej publikacji podejmujących tematykę oświatową ukazało się w «Głosie» latach 2014–2016. W okresie od września 2014 r. Nr 9 (98) do września 2016 r. Nr 9 (122) na łamach tygodnika w rubryce «Oświata w Głosie» opublikowano razem 68 artykułów, wśród nich 54 dotyczące oświaty i szkolnictwa polskiego we współczesnej Białorusi. Przykładem gromadzenia, analizy i interpretacji danych jakościowych w programie Atlas.ti będą występować wskazane artykuły.

Według założeń wybraliśmy dobór próby celowy. Dobór celowy polega na skoncentrowaniu się jedynie na respondentach o określonej charakterystyce np. mniejszość polska na Białorusi, szkoły polskie, język polski. Zakodowaliśmy wymienione teksty artykułów tygodnika «Głos znad Niemna na uchodźstwie» według procesowi przyporządkowywania danych (fragmentów tekstów) do zdefiniowanych wcześniej kategorii. Zorganizowany, usystematyzowany zbiór danych który pozwala na wprowadzenie wniosków (reprezentacja w postaci matryc, grafów, sieci, wykresów, opisu).

Analizie poddano teksty poświęcone szkolnictwu i oświacie polskiej na Białorusi, które ukazały się na łamach Głosu. Jest to w sumie pięć artykułów:

1. Pisalnik A., *Senatorowie poznali problemy polskiej edukacji*, «Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2016, nr 3.

2. Todryk-Pisalnik I., *Konferencja metodyczna nauczycieli języka polskiego*, «Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2015, nr 12.

3. Pisalnik A., *Nie polepsza się sytuacja w oświacie polskiej na Białorusi*, «Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2015, nr 11.

4. Pisalnik A., *Spotkanie nauczycieli w Ambasadzie RP w Mińsku*, «Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2015, nr 9.

5. Pisalnik A., *ZPB sygnalizuje o problemach z nauczaniem języka polskiego*, «Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2015, nr 9.

Pierwszą cechą, która wizualnie wyróżnia tygodnik «Głos znad Niemna na uchodźstwie» spośród innych przekazów prasowych, jest obecność dużego nagłówka i fotografii. 60 % analizowanych przez mnie artykułów wizualizowało główną wiadomość w formie fotografii. Warto zwrócić uwagę, na fakt, że fotografia coraz częściej zastępuje sam nagłówek. Mówiąc o formie graficznej tygodnika, należy zwrócić uwagę na stale elementy kompozycyjne. Z racji zajmowanej powierzchni oraz usytuowania w korpusie artykułu, obraz tak jak i tekst, znajduje się w różnych miejscach strony.

W korpusie wybranych artykułów pojawiają się następujące skróty: ZPB – «Związek Polaków na Białorusi», PMS – «Polska Macierz Szkolna», PSS – *Polska Szkoła Społeczna im. Tadeusza Reytana*, MSZ – «Ministerstwo Spraw Zagranicznych», KGB – «Komitet Bezpieczeństwa Państwowego», ODNSWP – *Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia «Wspólnota Polska»*.

Ponadto były określone ramy interpretacyjne powyższych artykułów: nauczyciele języka polskiego, oświata polska na Białorusi, białoruski państwowy system edukacji, presja, fakultatywy, Polonia; Grodzieńszczyzna; polszczyzna.

Ponadto w celu efektu retorycznego stosowane są liczby, które zawierają wymienione artykuły:

Władze rejonu wołkowyskiego wydały dyrektorom szkół wyraźne polecenie nieotwierania klas z nauczaniem języka polskiego, argumentując to tym, że potrzeby mniejszości polskiej w nauczaniu języka ojczystego całkowicie spełnia Polska Szkoła w Wołkowysku. Obliczona na 180 uczniów szkoła ta jest jednak przepelniona, gdyż uczęszcza do niej 254 uczniów («Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2016, nr 3).

Kolejną niepokojącą tendencją, odnotowaną przez Andżelikę Borys na podstawie relacji nauczycieli, jest żądanie administracji niektórych szkół państwowych, aby zwiększenie godzin lekcyjnych, przeznaczonych na naukę języka polskiego, odbywało się pod warunkiem pobierania opłat od rodziców (w Mińsku stawki opłat wynoszą od 90 do 120 tysięcy rubli białoruskich za dodatkową godzinę tygodniowo od jednego ucznia miesięcznie – red.) («Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2015, nr 9).

Do PSS im. Tadeusza Reytana w Baranowiczach uczęszcza bowiem ponad 600 uczniów w wieku szkolnym od pierwszej do 11 klasy i około stu dorosłych, najczęściej rodziców, uczących się w szkole dzieci («Głos znad Niemna na uchodźstwie» 2016, nr 3)

«W Gimnazjum nr 1 pracuje dwóch nauczycieli języka polskiego i według wicedyrektor mają

ME RB, Sytuacja z nauczaniem j.polskiego według PMS i ZPB, Sytuacja z nauczaniem j.polskiego według MSZ] [Wystąpienie Teresy Kryszyń – Family: Sytuacja z nauczaniem j.polskiego według PMS i ZPB] Memos: [Cytat-konkluzja] «Nauka języka mniejszości narodowej w żadnym kraju nie jest problemem dydaktycznym. Jest to zawsze problem polityczny» Memos: MEMO: Cytat-konkluzja (Super, 2017-01-28 15:51:15) Type: Commentary 2017-01-28 15:59:32 Wiceprezes PMS Teresa Kryszyń zaprezentowała swoją wizję sytuacji z nauczaniem języka polskiego w jednym zdaniu.

P 3: Glos-n112_Small.pdf - 3:41 [Teresa Kryszyń zdjęcie] (@766-@567) (Super) Codes:[Wystąpienie Teresy Kryszyń - Family: Sytuacja z nauczaniem j.polskiego według PMS i ZPB] No memos

Rysunek 2. Wystąpienie Teresy Kryszyń z Polskiej Macierzy Szkolnej na Forum

Istotne zmiany dotyczą także sposobu nazywania aktu mówienia. Pod tym względem wiadomości zbliżyły się do komunikacji potocznej ponieważ w próbach ze wszystkich tekstów dominowały następujące czasowniki: mówić, podkreślać, twierdzić, informować, donosić, przyznawać, zabierać głos, a podmiotem tych czynności były osoby pełniące różne funkcje społeczne: prezes ZPB, konsulowie, nauczyciele, urzędnicy. Formy danych czasowników stanowiły 50 % wszystkich odnotowanych użyć. W analizowanych tekstach odnotowałem sporo pojedynczych, okazjonalnych czasowników i konstrukcji nacechowanych typu: ostrzegać, być innego zdania, nie kryć zdziwienia. Czytelnicy zazwyczaj obdarzają większym zaufaniem i szacunkiem te dyskursy, które wydają się im spójne, logiczne i racjonalne. Spójność zwiększa wiarygodność, a także prestiż tekstu i jego nadawcy. Z pewnością można powiedzieć, że artykuły spełniają to kryterium, czyli dyskurs jest jednolity, jedność odbiorców, jedność treści.

Jedną z jakościowych naukowych metod badawczych jest studium przypadku. Studium przypadku to metoda polegająca na skoncentrowaniu się na jednym lub kilku przykładach jakiegoś zjawiska społecznego. Zostaje ono przebadane gruntownie i całościowo razem z kontekstem jego występowania. Przypadkiem może być m.in.: grupa, rodzina, miasto, jakaś osoba, organizacja, relacje społeczne, ale nie tylko. Celem tej metody jest konfrontacja teorii ze światem empirycznym lub stworzenie wstępnej teorii poprzez identyfikację konstruktów. Użycie tej metody powinno wynikać z charakteru pytania badawczego, a nie jedynie preferencji, czy wygody badacza. Badacz Robert K. Yin rekomenduje użycie metody studium przypadku w celu znalezienia odpowiedzi na pytania mające charakter odkrywczy, a więc dotyczące tego, „jak” i „dlaczego” dane zjawisko występuje. Studium przypadku w porównaniu z innymi metodami badawczymi oferuje najbogatszy zakres technik i narzędzi pozyskiwania i analizy danych. Źródłem danych mogą być obserwacje, wywiady, dokumenty przedsiębiorstwa, artykuły prasowe, ankiety, bazy danych prowadzone przez instytucje. O naukowości metody studium przypadku świadczą zobiektywizowane, racjonalne, zorganizowane, systematyczne i uporządkowane działania, których celem jest zapewnienie wiarygodności wniosków (Wójcik P., 2018).

Główny wątek, który występuje w tekstach – nauczanie języka polskiego w ramach białoruskiego systemu oświatowego. Do realizacji wskazanych celów badawczych koniecznym wydaje się fakt zdefiniowania następujących słów: Polonia, szkoła oraz język polski (polszczyzna).

Polonia – termin nie do końca sprecyzowany, określający polską społeczność na terenie obcego etnicznie państwa. Jest to rodzaj zbiorowości osób polskiego pochodzenia nazywanej tak przez siebie jak i przez innych. Termin P. stosuje się w kontekście uogólniającym: przedstawia genetyczne różne fale emigracyjne, określa całość polskiej grupy etnicznej zamieszkującej poza ziemią polską, obejmuje nie tylko emigrantów i ich potomków, ale polskie mniejszości narodowe. Włączanie do terminu P. emigrantów, niekiedy spotyka się z ich dezaprobatą. Do P. można zaliczyć przede wszystkim potomków emigrantów, którzy uznają kraj i państwo swego przebywania za ojczyznę, a zarazem związani są w różny sposób z krajem ojców.

Szkoła – instytucja oświatowa – wychowawcza zajmująca się kształceniem i wychowaniem dzieci, młodzieży i dorosłych stosownie do przyjętych w danym społeczeństwie celów i zadań oraz koncepcji

oświatowo – wychowawczych i programów; osiaganiu tych celów służy odpowiednio wykształcona kadra pedagogiczna, nadzór oświatowy, baza lokalowa i wyposażenie oraz zabezpieczenie budżetowe ze skarbu państwa, samorządów lokalnych lub innych źródeł.

Język polski (polszczyzna) – jest językiem ojczystym około 38 milionów Polaków w kraju oraz około 10 milionów poza granicami Polski (np. USA, Kanadzie, Anglii, Francji, i na terytorium b. ZSRR). Należący do grupy języków zachodniosłowiańskich (do której należą również czeski, słowacki, kaszubski, dolnoślązki, górnoślązki i wymarły połabski), stanowiącej część rodziny języków indoeuropejskich.

Wnioski. Media mniejszości to środki przekazu, które pozostają do dyspozycji społeczności mniejszościowych zapewniając im prezentację swoich problemów i ocen rzeczywistości dokonywanych przez daną grupę. Tak rozumiane media znajdują się zatem w centrum codziennych praktyk, które wytwarzają i przetwarzają tożsamość etniczną. W procesie narodotwórczym, odnoszącym się m.in. do osób o pochodzeniu polskim, pozostających poza Polską, stają się jednym z najważniejszych odniesień każdego dyskursu. Celem analizy dyskursu jest odtworzenie struktury dyskursu. Znaczenie określonego komunikatu możemy w pełni odczytać dopiero wtedy, gdy spojrzymy na niego z perspektywy jego miejsca w strukturze danego dyskursu. Szczególną przydatność ukazała analiza dyskursu w odniesieniu do problematyki etnicznej i mniejszości narodowej. Należy w tym miejscu podkreślić, że dyskurs publiczny służy równocześnie kształtowaniu i wzmacnianiu tożsamości narodowej. Przeprowadzone analizy pięciu wybranych artykułów dotyczących oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi na łamach tygodnika *«Głos z nad Niemna na uchodźstwie»* w latach 2014–2016, pozwoliły ustalić jakie wątki tematyczne związane z oświatą polską na Białorusi są podkreślane w prasie; jak zbudowany jest dyskurs, jakich użyto w nim środków językowych; jakie rezultaty dla zachowania i sposobu myślenia czytelników może przynieść lektura tekstów o oświacie i szkolnictwie polskim zamieszczonych na łamach tygodnika.

Dyskusja. Wśród prac innych autorów którzy poruszali wątek tematyczny dotyczący oświaty i szkolnictwa polskiego na Białorusi w odniesieniu do przeanalizowania roli prasy mniejszości narodowej, nauczania języka polskiego na Białorusi, sytuacji Polonii na Białorusi można wymienić szereg prac m.in.: Agnieszki Grędzik-Radziak, Zbigniewa Tomasza Klimaszewskiego, Agnieszki Borys, Beaty Pietrzyk, Katarzyny Konczewskiej, Tadeusza Gawina, Teresy Kryszyn, Władysława Marka Kolasa, Stanisława Dubisza, Marii Kalczyńskiej. Można stwierdzić, że większość publikacji częściowo poruszają wątek oświaty i szkolnictwa polskiego na łamach polskojęzycznej prasy na Białorusi. Wśród wymienionych prac można wydzielić publikacje Marii Kalczyńskiej oraz Władysława Marka Kolosa którzy podali rzetelnej analizie specyfikę mediów mniejszości narodowych, czy ogólnie osób o rodowodzie polskim żyjących za granicą tzw. – Polonii. Przypominają, że media to istotne narzędzia interakcji międzyludzkich – to również platforma do przekazu i rozwoju wielu kontaktów społecznych. W procesie narodotwórczym, odnoszącym się m.in. do osób o pochodzeniu polskim, pozostających poza Macierzą, staje się jednym z najważniejszych odniesień każdego dyskursu. Należy z całą mocą wspierać trwanie i rozwój mediów polskich na Wschodzie, tam gdzie mieszkają Polacy, a szczególnie: wspierać rozwój oświaty polonijnej, co pomoże w przygotowaniu do odbioru mediów w języku polskim, z którym Polonia na Białorusi ma największy problem. Media polskie na Białorusi nie funkcjonują tak, jak odbiorcy by sobie tego życzyli. Jak sugeruje wice-prezes PMS Teresa Kryszyn, alternatywą dla nauki języka polskiego w ramach białoruskiego systemu oświatowego pozostaje nauka w szkołach społecznych Związku Polaków na Białorusi oraz Polskiej Macierzy Szkolnej, gdzie zajęcia dydaktyczne odbywają się za darmo oraz w przyjemniej atmosferze dla uczniów.

Spis wykorzystanych źródeł i literatury:

- Białoruś ogranicza możliwość nauki języka polskiego.* Dostępny w Internecie: <http://naszdzienik.pl/polska/190419.bialorus-ogranicza-mozliwosc-nauki-jezyka-polskiego.html> [in Polish].
- Bourdieu, P.** (2005). *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądzona, przeł. P. Bilos.* Warszawa [in Polish].
- Camauër, L.** (2003). Ethnic Minorities and Their Media in Sweden. An Overview of the Media Landscape and State Minority Media Policy. *Nordicom Review*, 2, 69–88 [in English].
- Chodubski, A.** (1998). O tożsamości polonijnej [w:] *Tożsamość kulturowa, kwestie narodowościowe i polonijne* (s. 13–23). Toruń [in Polish].
- Brzozowska, D.** (2014). Dyskurs i inne pojęcia studiów nad dyskursem, [w:] *Dyskurs w perspektywie akademickiej* (s. 12–16). Olsztyn [in Polish].
- Dobrołowicz, J.** (2013). *Obraz edukacji w polskim dyskursie prasowym.* Kraków [in Polish].
- Duszak, A.** (1998). *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa.* Warszawa [in Polish].
- Fairclough N., & Duszak, A.** (2008). Wstęp: krytyczna analiza dyskursu – nowy obszar badawczy dla lingwistyki i nauk społecznych, [w:] *Krytyczna analiza dyskursu interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej* [in Polish].
- Foucault, M.** (2006). Trzy typy władzy, przeł. M. Kowalska, [w:] *Współczesne teorie socjologiczne*, red. A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (s. 512–536). Warszawa [in Polish].

- Grędzik-Radziak, A.** (2005). *Oświata i szkolnictwo polskie na Białorusi 1989–2001* (Cz. 2). Kielce [in Polish].
- Grzymała-Kazłowska, A.** (2004). Socjologicznie zorientowana analiza dyskursu na tle współczesnych badań nad dyskursem. *Kultura i Społeczeństwo*, 1, 13–34 [in Polish].
- Habermas, J.** (2002). *Teoria działania komunikacyjnego*, przeł. A. M. Kaniowski (T. 2) [in Polish].
- Kalczyńska, M.** (2014). Wybrane funkcje mediów polskich za granicą w rozwoju komunikacji społecznej na Litwie, Ukrainie, Białorusi i Łotwie. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 1, 39–50 [in Polish].
- Kiklewicz, A.** (2015). Kategoryzacja dyskursu [w:] *Dyskurs: aspekty lingwistyczne, semiotyczne i komunikacyjne* (A. Kiklewicza i I. Uchwanowej-Szmygowej (red.), s. 15–41). Olsztyn [in Polish].
- Leonowicz-Bukała, I.** (2017). Media i mniejszości etniczne i narodowe. Przegląd badań z perspektywy polskiej, [w:] *Nauki o mediach i komunikacji społecznej*, red. A. Adamski, S. Gawroński, M. Szewczyk, s. 439–449). Warszawa [in Polish].
- Lisowska-Magdziarz, M.** (2006). *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*. Kraków [in Polish].
- Miś, L.** (2007). *Problemy społeczne: teoria, metodologia, badania*. Kraków [in Polish].
- Nijakowski, L.** Analiza dyskursu na temat mniejszości narodowych i etnicznych w polskich mediach, [w:] *Ośrodek Racjonalistyczno-Sceptyczny im. de Voltaire'a «Racjonalista»*. Dostępny w Internecie: <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s.4820> [in Polish].
- Nijakowski, L.** (2006). *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym*. Warszawa [in Polish].
- Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego*, (1997). (M. Czyżewski, S. Kowalski, A. Piotrowski (red.)). Kraków [in Polish].
- Smolicz, J.** (1990). Język jako wartość rdzenna [w:] A. Kłoskowska (red.), *Oblicza polskości* (s. 208–238). Warszawa [in Polish].
- Śpiewak, P.** (2002). Słowa modne i niemodne (słownik). *Res Publica Nowa*, 10, 17–25 [in Polish].
- van Dijk, T.** (2001). Dyskurs jako struktura i proces, [w:] *Dyskurs jako struktura i proces*. Warszawa [in Polish].
- Wójcik, P.** (2013). Znaczenie studium przypadku jako metody badawczej w naukach o zarządzaniu, [w:] *E-mentor 1*. Dostępny w Internecie: <http://www.e-mentor.edu.pl/artvkuil/index/numer/48/id/983> [in Polish].
- Żołędowski, Cz.** (2003). *Białorusini i Litwini w Polsce, Polacy na Białorusi i Litwie: uwarunkowania współczesnych stosunków między większością i mniejszościami narodowymi*. Warszawa [in Polish].

References:

- Białoruś ogranicza możliwość nauki języka polskiego [Belarus Limits the Possibility of Learning Polish]*. Retrieved from: <http://naszdzienik.pl/polska/190419.bialorus-ogranicza-mozliwosc-nauki-jezyka-polskiego.html> [in Polish].
- Bourdieu, P.** (2005). *Dystynkcja. Społeczna krytyka władzy sądenia*, przeł. P. Bilos [Refinement. A Social Critique of the Power of Judgment, trans. P. Bilos]. Warszawa [in Polish].
- Camauër, L.** (2003). Ethnic Minorities and Their Media in Sweden. An Overview of the Media Landscape and State Minority Media Policy. *Nordicom Review*, 2, 69–88 [in English].
- Chodubski, A.** (1998). O tożsamości polonijnej [About the Polish Community Identity]. In *Tożsamość kulturowa, kwestie narodowościowe i polonijne* (pp. 13–23). Toruń [in Polish].
- Brzozowska, D.** (2014). Dyskurs i inne pojęcia studiów nad dyskursem [Discourse and Other Concepts of Discourse Studies]. In *Dyskurs w perspektywie akademickiej* (pp. 12–16). Olsztyn [in Polish].
- Dobrołowicz, J.** (2013). *Obraz edukacji w polskim dyskursie prasowym [Visuality of Education in the Polish Press Discourse]*. Kraków [in Polish].
- Duszak, A.** (1998). *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa [Text, Discourse, Intercultural Communication]*. Warszawa [in Polish].
- Fairclough N., & Duszak, A.** (2008). Wstęp: krytyczna analiza dyskursu – nowy obszar badawczy dla lingwistyki i nauk społecznych [Introduction: Critical Discourse Analysis – a New Research Area for Linguistics and Social Sciences]. In *Krytyczna analiza dyskursu interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej* [in Polish].
- Foucault, M.** (2006). Trzy typy władzy, przeł. M. Kowalska [Three Types of Power, trans. M. Kowalska]. In *Współczesne teorie socjologiczne*, red. A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (pp. 512–536). Warszawa [in Polish].
- Grędzik-Radziak, A.** (2005). *Oświata i szkolnictwo polskie na Białorusi 1989–2001 [Polish Education and Scholasticism in Belarus in 1989–2001]* (Part 2). Kielce [in Polish].
- Grzymała-Kazłowska, A.** (2004). Socjologicznie zorientowana analiza dyskursu na tle współczesnych badań nad dyskursem [Sociologically Oriented Discourse Analysis in the Case of the Background of Contemporary Discourse Research]. *Kultura i Społeczeństwo – Culture and Society*, 1, 13–34 [in Polish].
- Habermas, J.** (2002). *Teoria działania komunikacyjnego*, przeł. A. M. Kaniowski [Theory of Communicative Action, trans. A. M. Kaniowski] (T. 2) [in Polish].
- Kalczyńska, M.** (2014). Wybrane funkcje mediów polskich za granicą w rozwoju komunikacji społecznej na Litwie, Ukrainie, Białorusi i Łotwie [Selected Functions of Polish Media Abroad in the Development of Social Communication in Lithuania, Ukraine, Belarus and Latvia]. *Łódzkie Studia Teologiczne – Lodz Theological Studies*, 1, 39–50 [in Polish].
- Kiklewicz, A.** (2015). Kategoryzacja dyskursu [Discourse Categorization]. In *Dyskurs: aspekty lingwistyczne, semiotyczne i komunikacyjne* (A. Kiklewicza i I. Uchwanowej-Szmygowej (red.), pp. 15–41). Olsztyn [in Polish].
- Leonowicz-Bukała, I.** (2017). Media i mniejszości etniczne i narodowe. Przegląd badań z perspektywy

polskiej [Media and Ethnic and National Minorities. Review of Research from a Polish Perspective]. In *Nauki o mediach i komunikacji społecznej*, red. A. Adamski, S. Gawroński, M. Szewczyk, pp. 439–449). Warszawa [in Polish].

Lisowska-Magdziarz, M. (2006). *Analiza tekstu w dyskursie medialnym [Text Analysis in Media Discourse]*. Kraków [in Polish].

Miś, L. (2007). *Problemy społeczne: teoria, metodologia, badania [Social Problems: Theory, Methodology, Research]*. Kraków [in Polish].

Nijakowski, L. Analiza dyskursu na temat mniejszości narodowych i etnicznych w polskich mediach [Analysis of Discourse on National and Ethnic Minorities in the Polish Media]. In *Ośrodek Racjonalistyczno-Sceptyczny im. de Voltaire'a «Racjonalista»*. Retrieved from: <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s.4820> [in Polish].

Nijakowski, L. (2006). *Domeny symboliczne. Konflikty narodowe i etniczne w wymiarze symbolicznym [Symbolic Domains. National and Ethnic Conflicts in a Symbolic Dimension]*. Warszawa [in Polish].

Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego [Ritual Chaos. Study of Public Discourse], (1997). (M. Czyżewski, S. Kowalski, A. Piotrowski (red.)). Kraków [in Polish].

Smolicz, J. (1990). Język jako wartość rdzenna [Language as a Root Value]. In A. Kłoskowska (red.), *Oblicza polskości – Faces of Polishness* (pp. 208–238). Warszawa [in Polish].

Śpiewak, P. (2002). Słowa modne i niemodne (słownik) [Fashionable and Unfashionable Words (Dictionary)]. *Res Publica Nowa*, 10, 17–25 [in Polish].

van Dijk, T. (2001). Dyskurs jako struktura i proces [Discourse as a Structure and Process]. In *Dyskurs jako struktura i proces*. Warszawa [in Polish].

Wójcik, P. (2013). Znaczenie studium przypadku jako metody badawczej w naukach o zarządzaniu [The Importance of Case Study as a Research Method in Management Sciences]. In *E-mentor 1*. Retrieved from: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/48/id/983> [in Polish].

Żołędowski, Cz. (2003). *Białorusini i Litwini w Polsce, Polacy na Białorusi i Litwie: uwarunkowania współczesnych stosunków między większością i mniejszościami narodowymi [Belarusians and Lithuanians in Poland, Poles in Belarus and Lithuania: Conditions of Contemporary Relations Between the Majority and National Minorities]*. Warszawa [in Polish].

Дата надходження статті: «18» вересня 2019 р.

Стаття прийнята до друку: «10» жовтня 2019 р.

Żak Waldemar – Doktorant Wydziału Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Zak Waldemar – Postgraduate Student of the Faculty of Political Science and Journalism of Maria Curie-Skłodowska University

Цитуйте цю статтю як:

Żak, W. (2019). Oświata i szkolnictwo polskie na Białorusi. Analiza dyskursu prasowego «Głos znad Niemna na uchodźstwie» w latach 2014–2016. *Педагогічний дискурс*, 27, 18–27. doi: [10.31475/ped.dys.2019.27.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2019.27.02).

Cite this article as:

Zak, W. (2019). Education and Polish School System in Belarus. Press Discourse Analysis of «Głos znad Niemna na uchodźstwie» in the Period 2014–2016. *Pedagogical Discourse*, 27, 18–27. doi: [10.31475/ped.dys.2019.27.02](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2019.27.02).